

ministri käskkiri

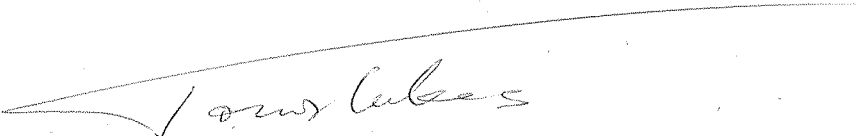
Tartu

08. veebruar 2008. a nr 163

Riikliku programmi „Eestikeelse terminoloogia toetamine (2008-2012)” kinnitamine

Vabariigi Valitsuse 10. veebruari 2005. a määruse nr 28 „Haridus- ja Teadusministeeriumi põhimäärus” § 10 punkti 1 ja § 23 lõike 2 punkti 1 alusel ning kooskõlas Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a otsusega heaks kiidetud "Eesti keele arendamise strateegiaga 2004 – 2010”:

1. Kinnitan riikliku programmi „Eestikeelse terminoloogia toetamine (2008-2012)” (juurde lisatud).
2. Avaldada riiklik programm „Eestikeelse terminoloogia toetamine (2008-2012)” ministeeriumi veebilehel.

Tõnis Lukas
minister

Lisa 1
KINNITATUD
haridus- ja teadusministri 08. veebruari 2008. a
käskkirjaga nr 163

**EESTIKEELSE TERMINOLOOGIA
TOETAMISE RIIKLIK PROGRAMM
2008–2012**

TARTU-TALLINN 2008

SISSEJUHATUS

Eestikeelse terminoloogia toetamise riiklik programm (ETRP) on vajalik eesti oskuskeele edendamiseks kõigis kirjakeele kasutusvaldkondades. „Eesti keele arendamise strateegias 2004–2010” (EKAS) on eesmärgina sõnastatud hea eesti oskuskeel, mis peab rahuldama spetsialistide vajadusi nii erialases suhtluses kui ka uurimis- või käsitusobjekti teaduslikul tunnetamisel. EKASi oskuskeelekorralduse osas (3.1.2) on loetletud 9 ülesannet selle eesmärgi saavutamiseks:

- 1) arendada kõigi Eestis viljeldavate teadusalade, tehnika- ja majandusharude ning huvialade oskussõnavara;
- 2) toetada riiklikult terminikomisjonide tegevust erialakeele arendamisel, oskussõnastike koostamisel ja avaldamisel;
- 3) koostada erialakeeleõpikuid;
- 4) soodustada terminiloomet õppe- ja teadusasutustes;
- 5) parandada oskussõnastike kriitilise kasutamise oskust;
- 6) levitada ja vahetada oskuskeeleinfot; teha sõnastikukriitikat;
- 7) anda erialaspetsialistidele ja filoloogidele oskuskeelekoolitust nii kõrgkoolide õppekavade osana kui ka täiendusõppes;
- 8) osaleda rahvusvahelises terminoloogiakoostöös, et tagada eesti keelele samasugused kasutusõigused ja arengupotentsiaal, nagu on teistel Euroopa Liidu ametlikel keeltel;
- 9) osaleda oskuskeelealases rahvusvahelises teadustegevuses.

Käesolev programm on koostatud nende ülesannete täitmiseks, milleks on kavandatud nii organisatsioonilisi kui ka tegevusmeetmeid. Programmi ettevalmistamisel analüüsiti kriitiliselt EKASi täitmise senist käiku, esilekerkinud

probleeme ja püstitatud ülesandeid, samuti seda väärtuslikku kogemust, mis saadi programmi käivitamise eelfaasis.¹

Terminoloogia all mõistetakse kõigil erialadel tarvitavate oskussõnade kogumit. Terminoloogia ja oskuskeele arendamine saab tõhusalt toimuda kõrgkoolide, teadusasutuste ja erialaühenduste koostööna, milles osalevad nii keeleteadlased, erialaasjatundjad kui ka ametkondade esindajad.

Oskussõnavara põhilised arendajad on

- 1) terminikomisjonid, kuhu erialaspetsialistide kõrval tuleb tingimata kaasata keeletespetsialiste (terminolooge). Komisjonide töö väljund on sõnastikud ja andmebaasid;
- 2) oma eriala keeleteadlike inimeste rühmad, kes vabatahtlikkuse alusel koostavad oma eriala sõnastikke;
- 3) üksikisikud, kes vajaduse korral (nt oma erialaõpingute osana) koostavad mingi kitsa valdkonna terminiloendeid.

Sellest lähtudes tuleb eestikeelse terminoloogia loomiseks toetada

- 1) terminikomisjone;
- 2) terminisõnastike projekte;
- 3) kõiki kirjakeele kasutusvaldkondi hõlmava terminikomisjonide võrgu loomist ja selle töö korraldamist;
- 4) terminoloogide koolitust ja täiendusõpet;
- 5) terminiloomet toetava IT-keskkonna loomist;
- 6) ETRP rakendusüksusi Eesti Terminoloogia Ühingut ja Eesti Rakenduslingvistika Ühingut;
- 7) Eesti Keele Instituudi terminoloogiatööd.

Keeleteadlaste loodud termineid ei saa ühelegi kirjakeele kasutusvaldkonnale kohustuslikuks teha. Initsiatiiv terminoloogia loomiseks, korrastamiseks ja edendamiseks peab tulema valdkonna asjatundjatelt ja asjakohastelt ametkondadelt. Keeleteadlased ja terminoloogid saavad terminiloomele kaasa

¹ Programmi käivitamise eelfaasis täideti 2007. aastal edukalt terminoloogiaprojekte, mille kogumaht oli 1,6 miljonit krooni. Projektide konkursipõhise valiku ja täitmise seire korraldas Haridus- ja Teadusministeeriumi (HTM) terminoloogiatöö korraldamise komisjon.

aidata terminitele sobiva keelelise kuju leidmisega, terminiloome üldiste põhimõtete järgimisega, terminiõpetuse moodsate suundade vahendajana ning virtuaalsete terminiarenduskeskkondade (sh sõnastikukeskkonna) loomisega.

Programmi täitjad on Eesti Keele Instituut (EKI) ning teised teadus- ja arendusasutused, erialade terminikomisjonid, Eesti Terminoloogia Ühing (Eter), Eesti Rakenduslingvistika Ühing (ERÜ) ja kõrgkoolid. Üksikisikud, erialade terminikomisjonid ja kõrgkoolid saavad programmis osaleda Eesti Terminoloogia Ühingu või Eesti Rakenduslingvistika Ühingu kaudu. Eesti Terminoloogia Ühingu kaudu kaasatakse programmi täitmisse ka riigiasutused. Programmi rahastab Haridus- ja Teadusministeerium.

Programmi käivitamata jätmise korral võivad EKASi ülesanded jääda täitmata, mistõttu eesti oskuskeelt võib oodata vaesumine või isegi taandareng, sest ei suudeta enam vastu panna inglise keele survele. Kui majandus või ka teadus hakkab eestikeelse terminoloogia asemel kasutama ingliskeelset, siis kätkeb see endas ohtu kogu eesti keele tulevikule, sest ainult omakeelne terminoloogia tagab omakeelse moodsa üldhariduse (k.a avaliku meedia kaudu levitav rakenduslik oskusteave) ja arenenud üldkirjakeele.

Programmi käivitamisel võib juhtuda, et kõik programmi osalised ei pruugi toetust sihipäraselt või suurima efektiivsusega kasutada. See on siiski väiksem kahju kui see, mida võib põhjustada programmi puudumine. Programmi juhtkomitee peab tegema kõik, et programmi toetused ja nende kasutamine oleksid sihipärased. Programmi käivitumise korral võib tekkida väärarusaam, nagu lahendaks programm kõik terminoloogia ja oskuskeele mured ning valdkondlikel institutsioonidel ei ole enam vaja midagi teha. Sellise olukorra vältimiseks tuleb teha piisavalt selgitustööd. Erilist tähelepanu tuleb pöörata nende erialade terminoloogiale, mille puudumist laiem keelekasutajaskond esialgu ei taju, kuid mis võib soodustada puhtvõõrkeelsete oskussõnade kasutuse laienemist.

ETRP koosneb neljast peatükist ja suunavast rahastustabelist:

1. Ülevaade terminoloogiatööst Eestis ja sellel põhinevad ettepanekud.

2. Terminoloogia arendamise organisatsioonilised küsimused ja tegevuste rahastamine.
3. Terminoloogiakoolitus.
4. Terminiloome ja terminiloome keskkond.
5. Programmi rahastamine.

Programmi lõppedes on eesti oskuskeeke seisund paranenud ning toimub süstemaatiline terminoloogiatöö ja -õpe. „Eesti keele arendamise strateegia 2004–2010” ülesanded on seega täidetud ning on loodud eeldused edasiminekuks. Koostatud on ka ETRP jätkuprogramm, mis hõlmab kogu terminoloogiategevuse valdkonda, sh Justiitsministeeriumi ja Eesti Standardikeskuse terminoloogiatööd.

1. ÜLEVAADE TERMINOLOOGIATÖÖST EESTIS JA SELLEL PÕHINEVAD ETTEPANEKUD

1.1. Terminoloogiatööga tegelevad komisjonid ja toimkonnad. Eesti Terminoloogia Ühingu andmetel tegutseb Eestis kokku 28 erialast terminikomisjoni (vt lisa 1). Regulaarselt tegutseb neist 10, kusjuures mõni on tegutsenud juba mitukümmend aastat. Ülejäänud komisjonide tegevusperiood kõigub paarist aastast kuni kümne aastani. Osa komisjone töötab sagedusega kord kuus, nõupidamiste kestus on enamasti 2–4 tundi. Osa komisjone koguneb nõupidamisteks olenevalt vajadusest. Terminivalik aktiivselt tegutsevates komisjonides põhineb selgetel valikuprintsiipidel. Terminikorrastuse käik jäädvustatakse valdavalt koosolekute protokollides ja kantakse andmekogusse. Töömaterjali põhjal on osa andmekogust tehtud kättesaadavaks Interneti kaudu (veebisõnastikud) ning välja on antud eri mahuga trükiseid (terminivihikud, tõlkesõnastikud, mitmekeelsed seletussõnastikud). Mõned komisjonid on saanud oma tegevuseks projektitoetusi, osa komisjone töötab missioonitundest, aga ei ole rahastamisallikat leidnud. Eesmärgiks tuleb seada, et kõik kirjakeele kasutusvaldkonnad oleksid kaetud komisjonide võrguga.

Justiitsministeeriumi juures tegutses varem Eesti Õiguskeele Keskus, mis on praeguseks ümber kujundatud Eesti Keele Instituudi eesti terminoloogia keskuseks. Justiitsministeeriumis jätkatakse õigusterminoloogiatööd.

Väga oluline on Eesti Standardikeskuses tehtav oskuskeeletöö. Selle töö tulemused peavad olema paremini ja tasuta kättesaadavad, et toetada eestikeelse terminoloogia arengut.

1.2. Terminoloogiatööga tegelevad üksikisikud. Paljudes valdkonnas tegutsevad üksikud huvilised, kes mõnel juhul on moodustanud ajutise töörühma. Selliste inimeste tegevuse ajendiks on nende erialatöö vajadused. Mitmete organisatsioonide ja ühenduste kodulehtedelt võib leida tegevusvaldkonnaga seotud terminite erimahulisi loendeid, mis Eteri andmebaasis praegu ei kajastu. Sageli ei ole organisatsioonid oma valdkonna oskussõnu ühtlustanud ega sidusalade terminitega kooskõlastanud. Oskuskeelekorralduse seisundi uuringu küsitlustes on terminoloogiatööd takistavate probleemidena nimetatud raha- ja initsiatiivipuudust komisjoni loomisel. Mõnel juhul oodatakse algatust ja eestvedajaid mujalt, st väljastpoolt organisatsiooni (nimetatud on nii Eterit kui ka Haridus- ja Teadusministeeriumi). Samuti ei olda rahul sellega, et ühtset terminoloogiategevust ei pea vajalikuks mitmed ministeeriumid, mistõttu terminikorrastus on iga spetsialisti või huvirühma oma mure. Põhilised vajadused on terminoloogiaabi tõlkimisel, andmebaaside loomise ja pidamise koolitused, abi ja toetus nii oma kui ka valdkondadevaheliste oskuskeelseminaride korraldamiseks. Samuti oodatakse projektide algatamist ja nende koordineerimist. Igas valdkonnas on erialaspetsialiste, kes on nõus tegema sisutööd, kuid mitte administreerima (projekti juhtima).

Terminoloogiatöö ülevaate koostamise käigus selgus, et

- 1) terminoloogiategevus vajab ühtset koordineerimist;
- 2) ministeeriumid (ka teised peale HTMi) peaksid teadvustama oskuskeelekorralduse vajadust ning leidma võimaluse oma valdkonna oskuskeeletegevuse toetamiseks ja terminikomisjonide loomiseks. Tulemusi saab eeldada juhul, kui leitakse võimalus rahastada nii regulaarset kui ka projektipõhist tegevust;
- 3) toimima peaks süsteem, kus iga valdkonna seaduseelnõudes, organisatsioonide juhendmaterjalides, arengukavades jt dokumentides vaadataks läbi ja ühtlustataks ka terminikasutus. Vajalik on õigusloomealane initsiatiiv, mis tagab terminoloogiatöö ametiasutustes;

- 4) kitsamas plaanis tuleks luua terminibaaside tehniline lahendus (EKI algatatud projekt), selgitada ja põhjendada ühtse keskkonna vajadust, pakkuda andmebaasi pidamise koolitusi ja vajaduse korral anda erialast sisuabi;
- 5) tuleks tõhustada EKI, Eteri, ERÜ ja kõrgkoolide koostööd vältimaks olukorda, kus organisatsioonide loodud digitaalsed keskkonnad puhttehnilistel põhjustel koos ei toimi ning kasutaja peab otsima vajalikke allikaid Internetist, olemata kindel nende kvaliteedis;
- 6) olemasolevad trükisõnastikud leiab üldjuhul üles raamatukogude elektronkataloogist ESTER, kus on olemas teave ka selle kohta, millises raamatukogus need asuvad. Kõigile neile sõnastikele elektroonilise kuju andmine on ressursi raiskamine. Vajaduse korral tuleks teha valik põhjalikumatest sõnastikest, millele on juba enne antud ka kvaliteedihinnang. Kasutajal peaksid sõnastike hindamiseks olema kättesaadavad usaldusväärsed allikad.

2. TERMINOLOOGIA ARENDAMISE ORGANISATSIOONILISED KÜSIMUSED JA TEGEVUSTE RAHASTAMINE

2.1. Organisatsioonilised küsimused. Eestikeelse terminoloogia toetamisel on eriti olulised organisatsioonilised küsimused. ETRP toetab terminoloogiaga tegelevaid institutsioone (Eesti Terminoloogia Ühing, Eesti Rakenduslingvistika Ühing, Eesti Keele Instituut, erialade terminikomisjonid ja kõrgkoolid) ning aitab kaasa juba nimetatud ning kõigi teiste terminiloomega tegelevate institutsioonide (ministeeriumid ja Eesti Standardikeskus) ning isikute võrgustiku arendamisele ja tugevdamisele ning koostööle. Programmi elluviimist jälgib ja juhib programmi juhtkomitee.

Programmi juhtkomitee ülesanded on

- 1) jagada konkursipõhiselt raha terminiprojektidele;
- 2) kinnitada rakendusüksuste poolt korraldatud konkursside tulemused;
- 3) nõustada EKI püsirahastatavat terminoloogiatööd;
- 4) eraldada vahendeid rakendusüksuste tegevuskuludeks ning kontrollida nende sihipärasest kasutamist;

- 5) anda rakendusüksustele ülesandeid, sh ülesanne võtta tööle programmi koordinaator ja sõlmida temaga tähtajaline tööleping (koordinaatori töötasu ja tegevuskulude suuruse otsustab juhtkomitee ning need on osa rakendusüksuste tegevuskuludest);
- 6) analüüsida terminoloogiaprogrammi käiku ja tulemusi;
- 7) koostada ETRP jätkuprogramm või jätkutegevuste kava alates 2013. aastast;
- 8) arutada Eesti oskuskeelekorralduse üldküsimumi ning tehtud ettepanekuid, sh üldkasutatava terminiloome keskkonna loomist, ning suunata üldiselt terminoloogiatööd.

Programmi juhtkomitee jätkab HTMi terminoloogiatöö korraldamise komisjoni tööd. Juhtkomiteesse kutsutakse järgmiste asutuste ja organisatsioonide esindajad: Eesti Keele Instituut (2 esindajat), Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Maaülikool, Eesti Terminoloogia Ühing, Eesti Rakenduslingvistika Ühing, Emakeele Selts, Haridus- ja Teadusministeerium, Eesti Teaduste Akadeemia.

Programmi rakendusüksusteks on Eesti Terminoloogia Ühing ja Eesti Rakenduslingvistika Ühing, kelle kaudu rahastatakse programmi tegevusi.

Eesti Terminoloogia Ühing (Eter) on eri valdkondade oskuskeeleasjatundjate ja keeleteadlaste ühendus, mis ühendab võrgustikuks nii füüsilisi kui ka juriidilisi isikuid. Eter koordineerib valdkondadevahelist oskuskeeletegevust, hoiab ajakohasena terminiekspertide ja -allikate andmebaasi, edendab eri valdkondade terminoloogiaalast suhtlust, arendades koostööd nii Eesti Keele Instituudi, kõrgkoolide ja kutseharidusasutuste kui ka terminoloogiast huvitatud asutustega. Eter koondab terminikomisjone. Terminikomisjonid on süstemaatilise oskuskeelearenduse tõhusaim vorm, mis on Eestis valdkonniti kujunenud aastakümneid kestvaks heaks traditsiooniks. Koostöös HTMiga (ja võimalik, et tulevikus ka teiste ministeeriumitega) toetab ja tõhustab Eter ka terminikomisjonide tegevust. Eter on Euroopa Terminoloogia Assotsiatsiooni EAFT (European Association for Terminology) liige.

Eteri ülesanded on

- 1) pidada Eesti oskuskeelekorralduse andmebaasi (tegutsevad komisjonid, terminiprojektid, üksikterminoloogid, terminikorrastuse seis erialati);
- 2) korraldada terminikomisjonide ja -projektide konkursse;
- 3) korraldada terminoloogiaga tegelejatele asjakohast koolitust;
- 4) toetada uute terminikomisjonide teket (nt keeleteaduse terminikomisjoni loomine);
- 5) toetada nõustamisega asutusi keeleteoimetajate ja -konsultantide töökohtade loomisel või keeleteoimetajate ja -konsultantide ajutisel kaasamisel asutuste tekstiloometavade kujundamisse ja tekstide korrastamisse.

Eesti Terminoloogia Ühingust tuleb kujundada keskne terminoloogiatööd ja erialade terminikomisjone koordineeriv ja suunav asutus, kes lisaks koordineerib ka terminiprojekte. Selleks eraldatakse Eterile programmi vahenditest tegevuskulude püsitoetus.

Eesti Rakenduslingvistika Ühing (ERÜ) koordineerib Eestis tehtavat rakenduslingvistilist tööd. Selleks eraldatakse ERÜ-le programmi vahenditest tegevuskulude püsitoetus. ERÜ teeb Eteriga tihedat koostööd ning koordineerib terminoloogia üksikprojektide täitmist.

Peale rakendusüksuste toetab ETRP Eesti Keele Instituudi ja kõrgkoolide terminoloogiatööd.

Eesti Keele Instituut (EKI) on riigi teadus- ja arendusasutus, mille osa terminoloogia korralduses on

- 1) terminoloogia arendamise üldiste põhimõtete väljatöötamine, nende propageerimine ja edasiarendamine ning oma oskusteabe vahendamine praktilise terminitöö tegijatele;
- 2) terminiteooria edendamine;
- 3) üldkasutatava terminibaasi ja terminiloome keskkonna loomine. Üldkasutatav terminibaas on sobiv alus mitmesuguste sõnastike koostamiseks;
- 4) osalemine terminiprojektides (kaasatöötamine komisjonides jm);
- 5) euroterminoloogia korraldamine (selle programmi raames seda ei rahastata).

EKI koosseisus tegutseb ka eesti terminoloogia keskus (endine Eesti Õigustõlke Keskus), mille ülesanded määratakse kindlaks EKI teadusnõukogu ja direktsiooni poolt ning EKI ja ministeeriumite ning teiste riigiasutuste vaheliste lepingutega. EKI täidab talle pandud terminoloogiaülesandeid. EKI terminoloogiateggevused otsustatakse koostöös programmi juhtkomitee ja EKI teadusnõukoguga. EKI põhimääruses on terminoloogiatöö fikseeritud püsirahastatava tegevusena.

Kõrgkoolide (Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Maaülikool jt) ja nende sihtasutuste ülesanded selle programmi raames on

- 1) õpetada erialati (magistrantidele ja eeskätt doktorantidele) terminiloome põhialuseid, filoloogia ainekavade raames ka terminoloogia aluseid, Eesti oskuskeelekorraldust jm;
- 2) korraldada terminoloogiakonverentse ja -seminare (sh doktorikooli osana);
- 3) koostöös Tartu Ülikooli Sihtasutusega jagada terminoloogiastipendiume üksikprojektide toetamiseks (k.a terminiloendeid sisaldavad lõputööd). Stipendiume jagab programmi juhtkomitee poolt nimetatud ühiskomisjon.

2.2. Tegevuste rahastamine. ETRP vahendid jagatakse konkursipõhiselt, v.a eraldised rakendusüksuste tegevuskuludeks ja Eesti Keele Instituudi terminoloogiateggevuse püsirahastamiseks. Rakendusüksuste püsitoetuste suuruse otsustab programmi juhtkomitee ja see vaadatakse igal programmi aastal uuesti üle.

HTM eraldab juhtkomitee soovitusel programmi vahendid ETRP rakendusüksustele. Eesti Keele Instituudile eraldatakse programmi vahendid 2008. aastal EKI ja HTMi vahelise halduslepinguga. Alates 2009. eelarveaastast kajastatakse terminoloogiataöle mõeldud EKI püsirahastus riigieelarves EKI püsirahastamise koosseisus.

Terminikomisjonide töö toetamise korraldab Eter konkursside kaudu.

Programmi juhtkomitee volitusel korraldavad rakendusüksused igal aastal terminiprojektide konkursi ja sõlmivad konkursi võitjatega lepingud projektide täitmiseks. Konkursside tulemused kinnitab juhtkomitee.

ETRP toetab terminoloogiategevusi, sh õppejõudude ja kraadiõppurite terminoloogiaarenduse ühisüritusi, mida rahastatakse kolmandatest allikatest või rahvusvahelistest projektidest.

Programmi juhtkomitee taotleb lisavahendeid terminoloogiategevuse rahastamiseks Eestis.

3. TERMINOLOOGIAKOOLITUS

Koolitusega tegelevad kõik programmi osalised (EKI, Eter, ERÜ ja kõrgkoolid), kuid neil on erinev sihtrühm. Kõrgkoolide sihtrühm on kõige laiem – üliõpilased, doktorandid, õppejõud ning laiemad rühmad avatud ülikooli raames. EKI ülesanne on koolitada praktilises terminitöös osalevaid isikuid, Eter koolitab eeskätt oma liikmeid (üksikisikuid ja liikmeks olevate asutuste töötajaid).

Terminoloogiakoolituse eesmärk on õpetada terminiloome põhimõtteid nii õppejõududele, üliõpilastele kui ka erialade asjatundjatele. Terminoloogiakoolituse puhul on eestikeelse terminoloogia loome ja toetamise kõrval oluline õpetada ka terminoloogiat tõlkima ja vahendama ning võõrkeelses terminoloogias orienteeruma.

Kõigis Eesti avalik-õiguslikes kõrgkoolides tuleb käivitada õppekavad, mis võimaldavad süvendatult õpetada terminoloogia ja selle loome põhialuseid. Vajalik on oskuskeelega seotud erialade ja erialasisese spetsialiseerumise (keeletoimetaja, tõlk, tõlkija, keelejurist) käivitamine ja toetamine.² Ühes kõrgkoolis omandatud kogemusi ja meetodilisi vahendeid tuleb kasutada ka teistes ülikoolides. Programmi vahenditest muretsetakse õppekavade käivitamiseks vajalikku erialakirjandust, sh sõnaraamatuid. Peale terminoloogia õppekavade tuleb kõrgkoolides käivitada valdkondlikud terminoloogiakursused erinevatele erialadele ja õppetasemetele ning arendada terminoloogia täiendusõpet. Programm toetab keelekorraldajate koolitamist

² Programmi ettevalmistamise käigus käivitati 2007. aastal Tartu Ülikoolis terminiõpet sisaldav keeletoimetaja eriala. Järgmistel aastatel tuleb sarnased õppekavad või kursused käivitada teistes kõrgkoolides. Tallinna Ülikool käivitab 2008/2009. õppeaastal oskuskeelekoolituse õppekava Tallinna kõrgkoolide ja teadusasutuste töötajatele.

kraadiõppes ning soodustab ülikoolidevahelist ühistegevust eestikeelse terminoloogia edendamisel.

Programmi vahenditest toetatakse ka doktorikoolide jt institutsioonide terminoloogiatööd ja -õpet.

Terminoloogiatöö edendamiseks ja motiveerimiseks määratakse eestikeelse terminoloogia stipendiume.

ETRP toetab ka terminoloogia juhend- ja õppematerjalide (õpikud) koostamist ja väljaandmist.

Programmi raames korraldatakse oskuskeele- ja terminoloogiateadlikkuse parandamiseks kursusi, konverentse ja seminare, kuhu kutsutakse programmi vahendeid kaasates välisriikide tippspetsialiste.

ETRP toetab erialade piires noorte terminoloogiaspetsialistide koolitust.

4. TERMINILOOME JA TERMINILOOME KESKKOND

Terminoloogiakoolituse kõrval on programmi keskseid valdkondi praktiline terminiloome. Siin on kolm peaülesannet:

- 1) luua terminiloome keskkond (veebipõhises ja üksikarvutile kohandatud versioonis), mis tehakse kõigile huvilistele tasuta kättesaadavaks;
- 2) luua üldkasutatav terminibaas;
- 3) toetada üksikprojekte (terminibaasid ja -sõnastikud).

Seejuures selgitatakse välja, missugused on terminibaaside ja -sõnastike üldised vajadused ja prioriteetid.

4.1. Terminiloome keskkond. Programmi eelfaasis alustas Eesti Keele Instituut 2007. aastal ühtse terminisõnastike koostamise keskkonna (ÜTSKK) loomist, mis tagab terminisõnastike koostamise ühtsed alused, lihtsuse ja hea kvaliteedi.

Praeguseks on valminud ÜTSKK prototüübid töötamiseks nii Interneti-keskkonnas kui ka üksikarvutis.

Programmi raames luuakse ja arendatakse välja versioonid, mis võimaldavad koostada

- 1) leksikonilaadseid terminisõnastikke (pikkade terminiseletustega);
- 2) mitmekeelseid terminisõnastikke;
- 3) mitmekeelseid leksikonilaadseid terminisõnastikke.

Kõik ÜTSKK versioonid varustatakse arvukate abivahenditega (nt kreeka ja kürilliliste tähtede, diakriitiliste ja hääldusmärkide sisestamine, etteantud märgendite loetelud, olemasolevad terminibaasid ja akadeemiline sõnaloend). Eesti Keele Instituut annab ÜTSKK kõigile soovijatele tasuta kasutada ning modifitseerib seda kokkuleppel olenevalt tellija vajadustest.

4.2. Üldkasutatava terminibaasi loomine. Üldkasutatav terminibaas (ÜTB) peab sisaldama nii olemasolevaid kui ka loodavaid terminibaase. Selle loomiseks lepitakse kokku standardid, kuidas terminibaase ja -sõnastikke luua. Üldkasutatava terminibaasi loomine on seotud terminiloome keskkonnaga ÜTSKK. Programmi juhtkomitee otsustab, kuidas ja missugustelt alustelt selline terminibaas luua. Kuna ÜTB peab saama aluseks oskuskeele masintõlke arendamisel, siis eeldavad selle loomise standardid kokkulepet ka riikliku programmi „Eesti keele keele- tehnoloogiline tugi” juhtkomiteega. Kaalutakse võimalust luua ÜTB ESTERMi tõlkepõhise andmebaasi põhjal.³ ÜTB peab olema Internetis kõigile tasuta kättesaadav. ÜTB juurde kuulub ka üksikuid veebi-terminisõnastikke koondav Interneti-värv. Juhtkomitee otsustab ka selle, missugust veebikeskkonda on otstarbekas programmi vahenditest arendada.

4.3. Üksikprojektid (terminibaasid ja -sõnastikud). Terminibaasid ja -sõnastikud on just see programmi tulem, mis kõige rohkem mõjutab valdkonna keelekasutust. Oskuskeele sõnaraamatuid ja käsiraamatuid tuleb koostada eri sihtrühmadele (erialaspetsialistid, üldharidus- ja kutsekool ning tavainimesed, kellele mõeldud

³ ESTERM on loodud Eesti Õigustõlke Keskuses, millest praeguseks on saanud Eesti Keele Instituudi eesti terminoloogia keskus.

sõnaraamatud selgitavad üldarusaadaval moel valdkonna termineid). Terminibaaside ja -sõnastike ning terminoloogia käsiraamatute koostamise, täiendamise ning arendamise puhul tuleb ühelt poolt lähtuda ühiskonna ja valdkondade vajadusest.

Teiselt poolt on terminibaaside ja -sõnastike loomine paratamatult seotud valdkonna spetsialistide ja erialakomisjoni olemasolu või puudumisega. Juhul kui valdkonna erialasõnastik või terminibaas on vajalik, aga selle koostamiseks puudub valdkondlik initsiatiiv, algatab programmi juhtkomitee asjakohase tegevuse. HTMi terminoloogiatöö korraldamise komisjon algatas 2007. aastal haridussõnastiku koostamise. Seda tegevust jätkatakse programmi raames. Jätkatakse ja toetatakse ka terminite piltsõnastiku ja narratoloogiasõnastiku ning füüsika õpiku koostamist, mis käivitusid programmi eelfaasis 2007. aastal. Uutest terminisõnastikest on programmi koostajatele soovitatud e-teatmiku (digitaaltehnikat seletava veebisõnastiku), riigiteaduste ja haldusjuhtimise sõnastiku, lingvistikasõnastiku ja geoloogiasõnastiku koostamist ning metalliõpetuse ja metallide tehnoloogia sõnastiku jätkamist (ilmunud on viis vihikut). Üksikprojekte toetatakse konkursipõhiselt või ühiskonna vajadustest lähtuvalt suunatud pakkumistena (nt haridussõnastik).

5. PROGRAMMI RAHASTAMINE

EKI püsirahastus tagatakse EKI ja HTMi vahelise halduslepinguga. Rakendusüksuste Eteri ja ERÜ raha (sh tegevuskulude) jaotuse otsustab programmi juhtkomitee. Iga-aastase rahastamise struktuuri määrab juhtkomitee kindlaks rakenduslepinguga.

Tabel 1. Eestikeelse terminoloogia toetamise riikliku programmi rahastamise vajadus (tuhandetes kroonides)

	2008	2009	2010	2011	2012
EKI püsirahastus	1000	1000	1400	1600	1800
Projektide ja tegevuste rahastamine rakendusüksuste kaudu, sh tegevuskulud	1500	1500	2100	2400	2700
Kokku	2500	2500	3500	4000	4500

Tabel 2. Eestikeelse terminoloogia toetamise riikliku programmi rahastamine 2008. aastal (tuhandetes kroonides)

EKI püsirahastus		1000
ETRP rakendusüksused	Eter, sh tegevuskulud	500
	ERÜ, sh tegevuskulud	1000
Kokku		2500

Lisa 1. Eestis tegutsevad terminikomisjonid

Eesti Terminoloogia Ühing on alates 2002. aastast korraldanud uuringuid oskuskeelekorralduse seisundi hindamiseks. Küsitluste tulemused on analüüsitud ja liigitatud hariduse erialade rahvusvahelise klassifikaatori ISCED 97 alusel, millel põhineb ka Haridus- ja Teadusministeeriumi õppekavade register. Uuringute tulemusena kogutud info on koondatud andmebaasi ning kättesaadav Eteri kodulehel <http://www.eter.ee/baas/index.html>.

Terminikomisjonide jaotus valdkonniti

1. Haridus

haridusterminoloogia komisjon (alustas tegevust 2007. aasta lõpus)

2. Humanitaaria ja kunstid

eestikeelse teoloogilise terminoloogia töörühm

Eesti Kunstiakadeemia klaasikunsti osakonna kolleegium

Eesti Kunstiakadeemia kullassepatöö terminoloogia töörühm

Eesti Kunstiakadeemia sepakunsti terminoloogia töörühm

3. Sotsiaalteadused, ärimus ja õigus

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu terminoloogiatoimkond

Eesti Panga terminoloogia töörühm

Raamatupidamise Toimkonna terminoloogiakomisjon

4. Loodus- ja täppisteadused

Eesti Keemia Seltsi nomenklatuurikomisjon

Eesti Terioloogide Seltsi imetajanimede komisjon

Eesti Ornitoloogia Ühingu linnunimetuste komisjon

eestikeelsete taimenimede ja botaanilise terminoloogia komisjon

5. Tehnika, tootmine ja ehitus

materjalitehnika terminoloogia töörühm

metroloogia terminoloogia töörühm

elektroenergeetika terminoloogia komisjon

energeetika terminoloogia töörühm

lihandusterminoloogia töörühm

mäendusterminoloogia töörühm

Eesti Geotehnika Ühingu terminoloogia töörühm

Eesti Mööblitootjate Liidu terminoloogiakomisjon

6. Põllumajandus

Komisjonid puuduvad.

7. Tervis ja heaolu

meditsiiniterminoloogia komisjon

Eesti Radioloogia Ühingu terminoloogiakomisjon

farmaatsiterminoloogia ekspertkomisjon

Eesti Laborimeditsiini Ühingu terminoloogia töörühm

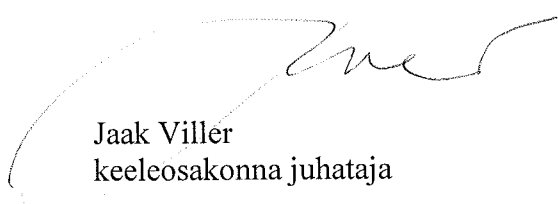
8. Teenindus

Eesti Veeühingu terminoloogiakomisjon

merekeele nõukoda

Lennuameti terminoloogiakomisjon

sõjandusterminoloogia komisjon

Jaak Viller
keeleosakonna juhataja